

В. Кухар, академік НАН України, почесний директор Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України:

«Ознайомлення з двома варіантами проекту закону “Про внесення змін до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, один з яких, очевидно, був представлений на засіданні Кабінету Міністрів, залишило гнітюче враження. Сподіваюся, це не останній варіант, і маю надію, що робоча група при профільному комітеті Верховної Ради зможе добитися істотного поліпшення цього документа. Адже реального широкого обговорення з науковою спільнотою, заради якої вносяться зміни до Закону, не було (<http://gazeta.dt.ua/science/rekonstrukciya-chi-destrukciya-.html>).

Навіть поверхневе порівняння чинного Закону з проектом оновленого свідчить про зникнення в останньому ряду окремих важливих статей та положень. Звісно, у документі містяться нові, досить важливі положення, як, наприклад, про стажування вчених за кордоном, грантову систему та ключові лабораторії, проголошується “першість” конкурсного відбору проектів і фінансування за результатами конкурсів без тендерних процедур, змінюваність керівників наукових організацій тощо.

З іншого боку, проект різко посилює роль і вплив “центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики в науковій і науково-технічній сфері”. Фактично, йому підпорядковуватиметься і Національна рада з питань науки та технологій. Відповідно до ст. 39 проекту закону, “центральный орган” тільки “взаємодіє” з Національною радою, здійснюючи всю повноту влади у формуванні та реалізації наукової і науково-технічної політики. Можливо, з цим можна було б змиритися, якби в системі влади існував такий самостійний орган управління. Але сьогодні ці функції покладені на Міністерство освіти і науки України, в діяльності якого домінують проблеми освіти. Важко уявити, як цей орган управління впливатиме на науково-технічну політику в енергетиці чи машинобудуванні, транспорті чи зв'язку. Більше того, у проекті закону зник “Інноваційний фонд”, що міг би бути таким інструментом впливу. Загалом, проблеми науково-технічної спрямованості, інноваційної політики і “полегшення” процесів використання результатів практично не відбиті. Забуто і роль технопарків.

Принципово “принижена” роль Національної академії наук. Новий законопроект, проголошуючи самоврядність академій, обмежує їхні права, регламентуючи їхню внутрішню організацію, тоді як це компетенція статутних документів академій, а не положень закону. Навряд чи варто глибше аналізувати цей блок проекту, який просто суперечить положенням самоврядності. З “інновацій” відзначимо тільки пункт про позбавлення

звання членів академії, що навряд чи можливо знайти в статутах аналогічних організацій інших країн. Більше того, це справа самих академії, а не законів.

На жаль, можна побачити певні тенденції в пропонованій “реконструкції”, які були “успішно” втілені в життя в Росії, нівелювавши роль і місце РАН та підвищивши роль бюрократичного апарату в житті науки. Можна тепер очікувати і “перекроювання бюджетного фінансового поля”...

Проект містить численні положення, які є підзаконними актами й не повинні міститися в Законі. Наприклад, порядок обрання керівників установ має регулюватися відповідними статутними документами. Навіщо в законі вимоги про розміщення дисертацій і відгуків опонентів, якщо місце їм у зовсім інших нормативних актах? Більше того, проект проголошує дисертації та відгуки “публічною інформацією”, позбавляючи авторського права на інтелектуальну власність їхніх авторів. Ряд пунктів прописані недостатньо коректно. Наприклад, Центр колективного користування може надавати працівникам організацій, у яких він створений, послуги без оплати, отже, він може й не надавати їх безплатно.

Позитивно оцінюючи створення Національної ради, водночас варто звернути увагу на ускладненість у її організації й структурі. Ряд питань організації та діяльності ради слід віднести до “підзаконних” актів. По суті, виникає така собі складна ієрархія дорадчих і наглядових структур, що потребує спрощення та чіткості. Формування Нацради також викликає питання. У ній пропонується паритет учених і чиновників рівня заступників керівників органів влади. Звідси стає очевидно, хто “командуватиме парадом”. З попереднього досвіду знаю, що перші особи країни надто завантажені поточними державними справами, щоб керовані ними консультативні органи працювали регулярно. Реально міністр освіти і науки стає ключовою фігурою в керівництві Національної ради. Яка тоді роль самих творців науки?

Безумовно, зміни в законі про науку необхідні. Вони зобов’язані враховувати нашу реальність, нові й прогресивні тенденції в організації науки, спрямовані на активізацію наукового життя, його максимальну інтеграцію в освіту і науково-технічний розвиток країни, входження у світовий науковий простір. Але при цьому не можна перекреслювати нагромаджений позитивний досвід та традиції життя української науки. Науці властиві демократичність і свобода. Саме таким і хочеться бачити новий закон про науку та науково-технічну діяльність» *(Кухар В. Реконструкція чи деструкція? // Дзеркало тижня. Україна (<http://goo.gl/TzguBg>). – 2015. – 5.06).*